



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Mundus Aspectabilis Philosophice Consideratus

Falck, Joseph

Augustae Vindelicorum, 1740

Aliæ Recentiorum opiniones.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95848](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95848)

dem non occasione tantum, sed proprie etiam tribui possit. Cur enim hanc virtutem, uti alias, non potuit enti creato communicare DEUS? si autem potuit, id fecisse consequitur naturaliter, cum vis hujusmodi sit ad vitam hominis, atque ad alios fines in rerum natura intentos necessaria. Et utique se hoc fecisse indicat DEUS ipse, qui hanc vim agentibus creatis in Scriptura tribuit. Sic Samson portas urbis Gazæ in montem detulit: juxta adversarios autem, Deus portas & Samsonem detulisset, in quo planè non eluceret illa Samsonis fortitudo, quæ tantopere in Scripturis prædicatur. Similiter Angelus portavit Habacuc, posuitque in Babylone, restituitque in loco suo: juxta adversarios talia fide tribuerentur Angelo, cum hæc omnia fecerit Deus solus. Ecclesia miratur virtutem & cantat laudes Angeli, qui illa nocte percussit 185. Affyriorum millia: quid adeo mirum in Angelo, si hanc stragem ad illius præsentiam edidit Deus? Deinde quis sibi persuadeat, in hac mirabili mundi machina, & excellentissimo artefacto, artificem ipsum supplere vices ponderum, elaterum, & per ipsum solum immediatè movere omnia, cum tamen Sapientissimus Artifex omnia fecerit *in numero, pondere, & mensura*? Denique, ut omittam alia, quàm inconueniens est asserere, Deum solum peccatum externè complere! dum nempe posita voluntate hominis mala, pugionem ipse in pectus adigit, ignem applicat, domum subvertit &c. præsentem quidem hominem, sed ad hujusmodi motus physicè nihil conferente. Quæ omnia hanc sententiam planè reddunt improbabilem; quare alia præter hanc assignanda videtur motuum causa creata.

Aliæ Recentiorum opiniones.

Eques Digbeus motum deorsum provenire existimat à corpusculis incumben-
tibus, vel æthereis, vel ex astris, maximè ex sole decidentibus, & corpora
versus terræ centrum trudentibus. Sed quo fundamento aut qua ratione id eve-
niat, planè non dicit. Deinde per quid deorsum moventur illa corpuscula?
quænam virtus impellens? unde in illis prima motus origo? cur præsentem sole
non decidunt velocius &c. Gassendus existimat corpora decidere vi tractio-
nis magneticæ ipsius terræ, quam dicit esse ingentem magnetem, non modò
ferrum, sed alia etiam corpora attrahentem ope tenuium filamentorum, quæ
circumquaque emittuntur à terra. Sed imprimis ejusmodi brachiola & uncini
paulò liberiùs confecti videntur. Dein augetur difficultas in ipsis filamentis,
quæ sursum moventur atque deorsum. Præterea cur non faciliùs plumam tra-
hant, quàm corpus compactum? cur non fortiùs in minore à terra distantia?
cur resiliunt quædam corpora, & non potiùs terræ adhærent, ut ferrum magne-
ti &c.

Alii motum præsertim projectorum explicant per compressionem aëris à
tergo recurrentis, corpusque prementis ac trudentis eo ferè modo, quo ejacu-
lamur nucleum duobus digitis à tergo pressum; qui proinde dicunt, in vacuo
nullum fore motum. Sed cur istud? cum alii econtra motum in vacuo nun-
quam desitum affirmant, quia corpus motum nullam inveniret obstantiam
motus destructivam. Deinde nonne resistit aër anterior, uti premit posterior?
& unde motus ipse aëris recurrentis? unde motus turbinis continuatur &c.
Cartesiani supposito telluris motu, se in vortice materiæ subtilis circumfusæ
causam descensus gravium invenisse autumant; quod accidit eo ferè modo,
quo paleæ in aquoso vertice ad centrum trahuntur, ut dicebat Keplerus, vel
impel-

impelluntur, ut melius dicunt alii; quod ut explicent, varia excogitant systemata, communius est istud: Tellus in vortice Solari circumagitur à materia subtili, quæ dein post impressum telluri motum resilit, & per vim centrifugam à terra removetur, ut lapis in funda, aut aqua è rota celeriter mota. Dum igitur hæc materia magna vi sursum à terra recedit, corpora quævis deorsum versus terram repellit, eoque fortius, quò illa minus pervia sunt materiæ, qualia sunt magis compacta, uti aurum. Analogiam habes à contrario in sententia illorum, qui asserunt, lignum in aqua sursum trudi; quia hæc fortius deorsum nititur.

Hæc ad speciem plausibilia videri possunt, si tamen trutinentur, suas habent difficultates, quas sentiunt ipsi Cartesiani, qui propterea in partes abeunt diversas, ut vim hanc centrifugam ita attemperent cum motu vertiginis, ut corpora semper & ubique tendant ad centrum terræ per lineam ad sensum perpendicularem, quod planè est difficile. Nam circa æquatorem vis centrifuga videtur indubitanter major, quàm circa polos: ergo ibidem fortior esset descensus, quod tantum abest, ut eveniat, ut potius contrarium asserant aliqui, inter quos D. Bouillet, qui dicit corpora prope æquatorem esse minus gravia; quod aliqui jam adverterant ex motu pendulorum retardato, quòdque magis mirère, directè ex opposito id ex vi centrifuga oriri putabant aliqui, ut vidimus Contempl. I. c. 5. Quidquid autem sit de hac experientia, id saltem certum est, gravia circa polos vi æquali, & simili ad terræ centrum directione ferri, quod in hac sententia non eveniret; cum circa polos vis centrifuga sit minor, & materia subtilis circum axem mota non unum habeat centrum in terræ medio, sed plura in axe.

Ut hanc præter alias difficultatem explanent, in varias partes se torquent Cartesiani. P. Malbranche supponit innumeros vortices minores ex majore resultare, qui causent & servant hoc æquilibrium. D. Purchot id explicat per hoc, quòd materia ab æquatore resuat ad polos: aliter id explicant alii, nullus tamen, qui satisfaciatur. Deinde supponunt, & non probant Telluris motum, neque assignant per quid ipsa tellus & materia subtilis moveatur. Præterea supersunt alii motus explicandi in percussionibus, projectis, igne, viventibus &c. Certè si legas dissertationes de motu D. Bouillet, qui in Academia Montspeliensi, & D. Crouzas Professoris Lausanensis, qui in Academia Parisiensi nuper præmium retulerunt, convenies fortè cum Hermanno, & dices, difficultatem non solvi, sed potius difficultatibus implicari; invenies equidem fecunditatem ingenii, sed ingenii fingentis, nihil solidè determinantis. Unum fortè miraberis, cur ita se contorqueant illi? inter quos D. Purchot & plures Cartesiani, qui asserunt Deum solum esse motuum omnium causam. Si ita est, ubique in promptu causa: Deus applicat ignem pulveri, tum mirum excitat in illo motum, postea magna velocitate globum defert, & murum dejicit Deus ipse; nec erit motus tam mirabilis in brutorum machina, quem non facilè efficiat Deus ad objectorum præsentiam juxta leges sibi præscriptas: quin & Deus quoque objecta sistit præsentia, unde ferè solus efficit omnia. At si Peripateticis objiciant isti, quòd quemque Philosophiam doceant facilè, cum ex suo formarum promptuario talentatum causas habeant non tot quin plures: respondebunt illi, Philosophiam adhuc facilius doceri ab iis, qui assignant Deum veluti causam omnium pene effectuum unicam & immediatam. Quare viâ incedendum mediâ: entitates peregrinas, ubi superflue sunt, eliminemus; si necessitas in hac rerum universitate domesticas faciat, non respuamus. Deus, qui dat esse creaturis, dat

dat iisdem & operari, ubi & quando convenit, nec ad unam speciem alligatur plures habet in sua potentia.

Sententia Peripatetica.

Dicendum igitur, dari causam motus creatam. Patet ex dictis, quia motus omnes in unum Deum refundi non debent. Quia verò R.R. in investiganda causa motus originali, proxima & immediata, nihil assignarunt, quod pensatis omnibus satisficiat, Peripatetici quodammodo sunt in possessione, dum asserunt motum provenire ab impetu vel innato vel impresso, ad hoc specialiter ordinato, ut motum seu ubicationes fluentes producat versus illam partem, versus quam est nisus seu impetus. Per impetum innatum intelligimus vim corporibus intrinsicam, sive dein hæc fluat à quantitate aut forma substantiali, ut communiter volunt Peripatetici; sive vim istam habeant corpora simplicia, uti volebat Epicurus, cuius doctrinam exponit Tullius lib. 1. de Finibus, his verbis: *Censet Epicurus, illa individua & solida corpora ferri suo deorsum pondere ad lineam; hunc naturalem esse omnium corporum motum. quod ex propriis cujusque principii repetendum est.*

Quid si diceretur, impetum innatum esse vim illam, seu nisum stabilem, quem initio temporum corporibus indidit Author naturæ; impressum autem, qui à creatura producitur aut communicatur? Nempe Auctor naturæ juxta fines intentos varium indidit nisum. Sic ad conservationem globi terraquei & varios in eo motus intentos, nisum indidit Deus, quo partes in unum, licet inæqualiter, conspirent centrum. Rursus si lux habeatur per impulsum alicujus materiæ, vis aliqua motrix debebatur corpori lucido, v. g. foli. Idem dic de motu calorum, siderum, materiæ subtilis ætheræ &c. Stabilitatis autem primariis motuum fontibus per se resultant alii per motus seu impetus communicationem ex corporum collisione, pressione, percussione &c. hinc varii impetus & motus impressi, quos ipsi sentimus, cum trudemur, cum cymba in littus appellit &c. nec tantum hujusmodi impetum vel motum recipimus, sed etiam producimus ipsi tum in corpore nostro, tum in aliis, ut in lapide sursum projecto. Hoc quoque possunt bruta, & à fortiori Angelus corpori applicatus; hinc novi motuum fontes in viventibus.

Proprietates impetus sunt variæ. Innatus agit, etiam ubi non datur motus: neque perit, etiam si ab impresso superetur; sic pondus impositum capiti nititur deorsum, etsi non descendat, imò etiam si sursum attollatur, quia hunc impetum indidit Deus stabilem. Impressus autem omnino perit per resistantiam aut impetum fortiolem contrarium: sic lapis in altum projectus impetum impressum sensim amittit ob resistantiam medii & contra nitentem gravitatem seu innatum nisum deorsum, atque illo amisso proprio pondere in terram relabitur. 2. Impetus intensioris capax est, si nempe causa continuè applicata, quò minus agat, non impediatur. Id patet in impetu impresso; si enim rotam aut campanam fortius aut sæpius impellas, augebitur impetus & motus. Idem potest impetus innatus, si ab actione non impediatur; sic lapis liberè decidens majorem acquirit impetum: cum enim impetus innatus possit alteri corpori impetum imprimere, cur id non possit in corpore, in quo est? 3. Si non concurrant impetus diversi, resultant motus compositi, v. g. ex impetu innato & impresso, horizontaliter aut obliquè projecta lineam describunt parabolicam.